

Can Matas de Figueres

Comerç, política, art i ciutat

Tres personatges de la història de Figueres coincideixen a formar part de la mateixa nissaga familiar, propietària d'un dels establiments més antics de la població

JOSEP M. BERNILS > TEXT

La història d'una ciutat està configurada pels esdeveniments més significatius que han passat al llarg dels anys, però, per damunt de tot, la protagonitzen les persones, els seus habitants. Des de la concessió de la Carta Pobla pel rei Jaume I, l'any 1267, Figueres ha tingut un marcat caràcter de població de mercats, i per això el sector del comerç hi ha tingut sempre un protagonisme especial.

En el padró municipal d'habitants de l'any 1812 apareix un tal Joan Matas, d'ofici corder, domiciliat al número 2 del carrer de Besalú. Aquesta és la primera dada de què es disposa sobre l'origen de la botiga coneguda com a Can Matas, un dels tres establiments més antics de la ciutat i l'únic que s'ha mantingut a mans de la mateixa nissaga familiar fins al dia d'avui.

Als anys seixanta del segle XIX, el matrimoni format per Josep Matas i Dolors Hortal, que va tenir sis fills, va ser el que realment va endegar el negoci de venda de les primeres peces de roba, per complementar la corderia que hi havia a la planta baixa. Un dels seus fills, Jaume,

que era el besavi de l'actual propietari de l'establiment, Jordi Bonaterra, va ser qui va donar l'empenta definitiva a la botiga, i així fins al dia d'avui, regentada ja per la setena generació.

Entremig, tres personatges il·lustres de la història de Figueres han estat membres de la nissaga de Can Matas. Un dels fills de Josep Matas, en Joan, va ser un reconegut polític, que va ocupar el càrrec de president de la

>> *Funerals del líder republicà Joan Matas a Buenos Aires, el 21 de setembre de 1894.*

Diputació de Girona i de governador civil durant la Primera República. Va morir a Buenos Aires, gairebé com a exiliat. Un nebot, Josep Bonaterra, fou un reconegut pintor, amb obra a diversos països europeus, i un pioner en la dinamització de la vida cultural i esportiva de la ciutat. Finalment, un seu fill, Joan, va esdevenir alcalde durant la primera època del franquisme i procurador en Corts a Madrid durant tres legislatures.

Tres personatges il·lustres de la història de Figueres han estat membres de la nissaga de Can Matas

Joan Matas, polític republicà

Historiadors com Antoni Papell, al primer terç del segle xx, i, més recentment, Josep Maria Bernils Mach i Alfons Romero, han estudiat la figura de Joan Matas i Hortal, nascut a Figueres el 15 de desembre de 1826. Mentre el seu germà va continuar amb el negoci familiar, ell, tot i que era sastre d'ofici, es va dedicar a fer d'empresari de reparació de camins i carreteres, tasca que li va reportar importants beneficis, ja que en la seva època es va desenvolupar el Pla General de Carreteres de Catalunya, aprovat el 1849, i que va suposar la construcció dels nous vials que enllaçaven Figueres amb Roses, Olot, Llançà i Sant Llorenç de la Muga.

Amb només 15 anys va participar en la singular manifestació que va organitzar el figuerenc Abdó Terradas, creador del primer partit republicà espanyol. L'esdeveniment va tenir lloc el 20 de juny de 1842. Després de recórrer diferents carrers de la població, els congregats van arribar a la plaça de l'Ajuntament, on es va proclamar la República per primer cop a tot l'Estat. Un dels oradors que va prendre la paraula fou Joan Matas, que aleshores comptava només amb 16 anys. La majoria de participants en aquells actes van ser presos i jutjats militarment.

La trajectòria política de Matas no va tenir aturador. Del 1843 al 1854, durant el període del govern moderat i de la proclamació de la nova Constitució, es va distingir pel seus treballs de propaganda i per organitzar grups de clares conviccions democràtiques per tot l'Alt Empordà. Amb el pronunciament del general O'Donnell va ser dels primers a rebel·lar-se i d'iniciar la campanya de la defensa dels ideals republicans. Va participar en la Milícia Nacional i més tard en la creació del Partit Republicà de l'Empordà, però en dues ocasions es va haver d'exiliar per aquesta militància.

El 1868 ja era el segon tinent d'alcalde de l'Ajuntament, i la Junta Revolucionària el va nomenar cap de les forces ciutadanes i comandant del castell de Sant Ferran. Tres anys més tard va ser elegit diputat provincial, i al cap de poc temps va ser designat president de la Diputació de Girona. Va ocupar

>> *El pintor Josep Bonaterra (a l'esquerra de la foto) va desenvolupar una àmplia vida social a la Figueres de començament del segle xx.*

aquest càrrec fins a la proclamació de la primera República espanyola, l'11 de febrer de 1873, ja que aleshores el president Estanislau Figueres el va nomenar governador civil de la província.

Les vicissituds polítiques del moment van provocar que el 19 de desembre de 1874, amb el restabliment de la monarquia, abandonés el càrrec, «ja que el meu cor i el meu cap estan amb l'assemblea dissolta». Va tornar a Figueres, i durant sis anys es va dedicar a organitzar el partit republicà. També va participar activament en la defensa de la població contra l'atac carlí que va patir el 28 de maig de 1874.

La seva activitat política, unida a d'altres responsabilitats ciutadanes en l'àmbit cultural, va provocar que s'oblidés dels negocis particulars. Amb el canvi polític, la seva filiació comportà que li fossin denegats molts de contac-

Amb el pronunciament del general O'Donnell, Joan Matas va ser dels primers a rebel·lar-se i a iniciar la campanya de la defensa dels ideals republicans

tes. Alhora, ell es negava a donar comissions als enginyers d'obres públiques, mogut per la rectitud del seu caràcter.

Desenganyat del moment polític i de les circumstàncies personals que li va tocar viure, malgrat el suport que en tot moment va rebre per part del seu germà, Joan Matas, va decidir provar sort a Buenos Aires. Les coses no li van anar bé. Va tornar a Figueres però, de nou, marxà cap a Amèrica del Sud. Va morir el 21 de setembre de 1894 a la capital argentina, envoltat de diversos dirigents republicans exiliats.

Josep Bonaterra, pintor

Jaume Matas va tenir un sola filla, Àngela, que es va casar amb Josep Bonaterra, el continuador del negoci, tot i que el seu pare tenia una ferreteria. Nascut el 16 de setembre de 1884, va demostrar de ben petit uns grans dots com a pintor, sobretot mentre estudiava el batxillerat a l'institut de Perpinyà.

«Era més artista que botiguer», reconeix el seu nét, Jordi Bonaterra. La seva dona, Àngela Matas, va ser qui realment portava la direcció de l'establiment, mentre que Josep Bonaterra «es dedicava a participar en les diferents tertúlies ciutadanes i a pintar, especialment amb els seus amics Ramon Reig i Marià Llavenera. També va mantenir molta relació amb Salvador Dalí. El cert és que se'l troba a totes les mogudes ciutadanes de l'època».

>> *Interior de la botiga Matas, de Figueres, un establiment que ha fet 200 anys d'història i que és el més antic de la ciutat a mans d'una mateixa nissaga familiar.*

A banda d'haver estat president de la Unió Esportiva Figueres i campió d'escaics, va participar de forma molt activa en un esdeveniment que va fer història a la ciutat i del qual l'any passat es va celebrar el centenari: l'organització, per les festes de la Santa Creu de l'any 1912, d'un dels primers festivals aeris realitzats a l'Estat, i que va tenir el pilot francès Henry Tixier com a protagonista.

Alicia Viñas, autora del volum *Emocions, sentiments, sensacions. Pintors i escultors de l'Alt Empordà, 1839-1959*, explica que «la pintura a l'oli de Bonaterra era matèrica, i l'aplicava sense excedir-se, la refregava per adquirir textures i, alhora, els contorns de l'obra els suavitzava perquè no volia dureses. A les pinzellades, els donava valor per elles mateixes, gairebé era com si treballés cal·ligrafia oriental. La pinzellada tenia vida pròpia. Pel que fa a l'aquarel·la, la treballava amb l'espontaneïtat que requeria aquesta tècnica a l'aigua que anava molt bé al seu caràcter vital».

Recorda que va estar molt vinculat amb Ceret, on va conèixer i tractar Manolo Huguet, Picasso, Gris i Anglada Camarasa. També va establir molta relació amb l'Escola d'Olot. Va exposar a Barcelona i a Madrid, entre altres ciutats, a més de fer-ho a França, país on havia cursat estudis de pintura,

concretament al Museu Luxemburg de París. Als anys 1971 i 1984 el Museu de l'Empordà de Figueres va organitzar exposicions antològiques en record de la seva figura.

Joan Bonaterra, polític franquista

El matrimoni format per Josep Bonaterra i Àngela Matas va tenir cinc fills, dos dels quals, en Joan i en Lluís, es van dedicar al negoci familiar que, tot i no portar Matas com a primer cognom, els seus responsables han mantingut inalterable fins avui.

De Joan Bonaterra, el seu fill Jordi explica que «va rebre una gran influència catòlica de la seva mare. Nascut el 10 de setembre de 1910, va participar moltíssim en les activitats del Patronat de la Catequística i es va integrar en la Federació de Joves Cristians, un col·lectiu conegut també amb el nom de fejecistes. Va col·laborar amb la Lliga Regionalista a partir de 1931, i a les eleccions municipals del gener de 1934 va integrar-se en la candidatura tot i no sortir elegit regidor».

En esclatar la Guerra Civil va ser mobilitzat en una columna d'intendència de l'exèrcit republicà, però aprofitant un permís es va fer escàpol cap a França, on s'incorporà al bàndol nacional, concretament al terç de Nostra Senyora de Montserrat, amb els requetés, per ser destinat més tard al front de l'Ebre i, finalment, per posar-se a les ordres del coronel Joaquín Ríos Capapé, un militar figuerenc casat amb una seva cosina i que va tenir una llarga trajectòria durant el règim franquista. «El fet de ser catòlic i de la Lliga no li donava mas-

sa garanties entre els republicans, i fins i tot va saber que l'estaven buscant per detenir-lo. Per això va decidir marxar», recorda Jordi Bonaterra.

De retorn a Figueres, i en constituir-se el primer ajuntament franquista, Joan Bonaterra és designat tinent d'alcalde i cap local de Falange. «Era el regidor més jove d'aquell Consistori, que presidia Josep Jou. De sempre havia estat una persona molt activa i engrescada, per la qual cosa no va ser estrany que el 12 de juliol de 1946 el designessin alcalde, càrrec que va ocupar fins al mes d'abril del 1953. Igualment va ser procurador en Corts per Girona durant tres legislatures. Està clar que a la botiga, en tota aquesta època, es va viure l'ambient polític i ciutadà de forma molt activa», assenyala el fill.

De la seva etapa com a alcalde es recorda que va ser l'impulsor de l'ampliació del Parc Bosc, de la creació del Museu de l'Empordà en unes sales de l'institut Ramon Muntaner, de la reforma de l'actual Casa de la Vila i de la urbanització de la plaça Pius XII, a tocar de la parròquia de Sant Pere. En aquella època el negoci familiar també va viure una forta expansió ja que subministraven roba a més de 300 modistes de tota la demarcació i va ser una de les primeres botigues de Girona a incorporar la moda de confecció.

Josep M. Bernils és periodista.

>> *Joan Bonaterra (a l'esquerra) va ser alcalde de Figueres entre 1946 i 1953 i fou procurador en Corts per Girona durant tres legislatures.*

